

فرا تحلیل سرمایه فکری و عملکرد مالی شرکت

عاطفه نوشاد^۱

مجید زنجیردار^{۲*}

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۷/۰۴ تاریخ چاپ: ۱۴۰۱/۰۸/۲۵

چکیده

هدف از این تحقیق، فرا تحلیل سرمایه فکری و عملکرد مالی در بورس اوراق بهادار تهران می باشد. به منظور اجرای روش فرا تحلیل، کلیه مطالعات انجام گرفته در زمینه موضوع پژوهش با استفاده از کلید واژه هایی همچون سرمایه فکری؛ سرمایه انسانی، سرمایه فیزیکی، سرمایه ساختاری و بازده دارایی ها و... از پایگاه اینترنتی نشریه های علمی پژوهشی داخلی (مقاله های منتشر شده طی سال های ۱۳۸۸ تا ۱۴۰۰) به مثابه جامعه آماری پژوهش شناسایی و جمع آوری شدند. در نهایت، از مجموع ۱۲۰ مطالعه جمع آوری شده، با توجه به محدودیت های اعمال شده و با استفاده از روش حذف سیستماتیک در نهایت ۲۴ مطالعه داخلی مورد تجزیه و تحلیل واقع شده است؛ نتایج بررسی مطالعات انجام شده در بازه زمانی مذکور و پیرامون این رابطه، بیانگر آن است که اکثر این مطالعات نامتجانس (ناهمگن) می باشند و معیارهای متفاوت اندازه گیری سرمایه فکری بر رابطه میان سرمایه فکری و عملکرد مالی تاثیر گذار است؛ در ادامه بررسی مشاهده شد رابطه معناداری بین فاکتورهای سرمایه فکری یعنی سرمایه انسانی؛ سرمایه ساختاری و سرمایه فیزیکی با عملکرد مالی وجود دارد؛ که این نتایج در مقایسه با نتایج پژوهش های اسدی و یوخنه القیانی (۱۳۹۷)، صالحی و همکاران (۱۳۹۲)، طالب نیا و همکاران (۱۳۹۱)، یحیی زاده و همکاران (۱۳۹۳) پورزمانی و همکاران (۱۳۹۱) پرندین و قنبری (۱۳۹۷) شمس و خلیلی (۱۳۹۰)، انوری رستمی و همکاران (۱۳۹۲)، قابضی و همکاران (۱۳۹۳)، همتی و همکاران (۱۳۸۹) نیز حاکی از وجود رابطه مثبت و معنادار میان سرمایه ساختاری و عملکرد مالی شرکت ها می باشد؛ و از سوی دیگر نتایج این پژوهش با پژوهش هایی محمد پور (۱۳۹۶)؛ مرادی و همکاران (۱۳۹۴) در یک راستا نمی باشد. علت این تناقض می تواند در نمونه گیری متفاوت، جامعه متفاوت و دوره زمانی متفاوت باشد.

واژگان کلیدی

عملکرد مالی شرکت، سرمایه فکری، فرا تحلیل.

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت مالی، واحد اراک، دانشگاه آزاد اسلامی، اراک، ایران. atii.noshad@gmail.com

۲. دانشیار، گروه مدیریت مالی، واحد اراک، دانشگاه آزاد اسلامی، اراک، ایران. (نویسنده مسئول و عهده دار مکاتبات: m-

zanjirdar08@gmail.com zanjirdar@iau-arak.ac.ir

۱. مقدمه

صاحب نظران، سرمایه فکری را از جمله شایستگی های یک شرکت دانسته و آن را با تجربه و تخصص افراد داخل یک سازمان مرتبط می دانند. علاوه بر این، سرمایه فکری به عنوان یک دارایی استراتژیکی مهم در اقتصاد مبتنی بر دانش به رسمیت شناخته شده و یکی از منابع سازمانی است که باعث ایجاد و حفظ مزیت های رقابتی و عملکرد عالی برای سازمان می گردد. طبق بررسی های انجام شده که در قسمت پیشینه هم به تفصیل به آن اشاره می شود؛ تا کنون در هیچ پژوهشی به بررسی فراتحلیل سرمایه فکری و عملکرد مالی شرکت پرداخته نشده است، لذا پژوهش حاضر دارای خلا پژوهشی بوده و نیاز به انجام آن به شدت احساس می گردد. اهمیت این پژوهش در این است که به شکل تجربی به مدیران، سرمایه گذاران و سایر تصمیم گیرندگان نشان می دهد ساختار سرمایه فکری، در کنار دخالت سایر عوامل بر میزان عملکرد شرکت شرکتها تأثیر دارد. مسئله اصلی این پژوهش بررسی نقش و اهمیت سرمایه فکری در ارزش واقعی شرکت ها و کارکرد مالی آنهاست، مسئله ای که اهمیت و جایگاه تعیین کننده ای در موفقیت یا شکست شرکت ها دارد. عملکرد مالی با بازده دارایی ها تعریف شده است که توانایی سرمایه به کار رفته برای تحصیل بازده است؛ در مفهوم عملکرد مالی، در یک بنگاه اقتصادی که هدف افزایش ثروت مالکان است توجه به از یاد سود موجبات تحقق اهداف را فراهم می آورد. در واقع محاسبه میزان عملکرد مالی به معنای میزان دستیابی به اهداف سازمانی است. بسیاری از تصمیمات اخذ شده توسط مدیران یک شرکت، سرمایه گذاران آن و اعتباردهندگان مبتنی بر ارزیابی عملکرد شرکت می باشد (غفوری و همکاران، ۱۳۹۹). نتایج تحقیق های گذشته مانند انوری رستمی و همکاران (۱۳۹۲)، محمود زاده و عفتی بارانی (۱۳۹۶)، یحیی زاده و همکاران (۱۳۹۳) پورزمانی و همکاران (۱۳۹۱)، پرندین و قنبری (۱۳۹۷) شمس و خلیلی (۱۳۹۰)، ستایش و کاظم نژاد، همتی و همکاران (۱۳۸۹) نشان داد که سرمایه فکری و عملکرد مالی شرکت تاثیر مثبت و معنا داری داشت و در حالی که نتایج پژوهش های اسدی و یوخنه القیانی (۱۳۹۷)، محمدی پور (۱۳۹۶) تاثیر معکوس و نتایج پژوهش های ابوالفتحی و طالب نیا (۱۳۹۶)، صالحی و همکاران (۱۳۹۲)، طالبنیا و همکاران (۱۳۹۱)، قابضی و همکاران (۱۳۹۳) حاکی از عدم ارتباط بین سرمایه فکری و عملکرد مالی شرکت را نشان می دهد.

تحقیق پیشرو تأثیر سرمایه فکری و اجزای آن را بر عملکرد مالی شرکت با به کارگیری مدل پالیک (۲۰۰۴) بررسی می نماید. لذا با توجه به اینکه امروزه، تأثیر سرمایه فکری بر عملکرد شرکتها موضوعی است که مورد توجه صاحب نظران و مدیران ارشد سازمانها و مؤسسات در جهان قرار گرفته است. در این تحقیق رابطه بین سرمایه فکری و عملکرد شرکت مورد بررسی قرار گرفته است؛ این مطالعه خود را از تحقیقات قبلی متمایز می کند و در ادبیات موجود به جنبه های زیر کمک می کند. ابتدا، این مطالعه اولین مطالعه ای است که به بررسی فراتحلیل سرمایه فکری و عملکرد شرکت در بازار سهام می پردازد. در این مطالعه، سرمایه انسانی، سرمایه فیزیکی؛ سرمایه ساختاری و... شاخصهایی هستند که به نظر می رسد منجر به تغییر عملکرد می شوند؛ بنابراین، این مطالعه به بررسی این موضوع می پردازد که آیا بین سرمایه فکری و عملکرد شرکت رابطه معناداری وجود دارد؟ پژوهش حاضر در پی آن است که به واسطه تجزیه و تحلیل اطلاعات واقعی دریافت شده از بورس اوراق بهادار تهران و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، با بررسی فراتحلیل سرمایه فکری و عملکرد شرکت، مبادرت به استخراج معیارهایی کند که از این طریق سرمایه گذاران با شناخت از آنها برای سرمایه گذاری هدایت شوند و آنها سهم مورد نظر خود را با اطمینان بیشتری خریداری کنند. انجام پژوهشهای مختلف

در تمام ابعاد بورس، می‌تواند کم و کاستیهای آن را مشخص نموده و باعث پویایی و رشد آن شود و هر چقدر اطلاعات مربوط و سودمند پیش‌بینی در بازار سرمایه در اختیار سرمایه گذاران قرار گیرد، موجبات تشویق و ترغیب آنها به سمت سرمایه گذاری در سهام فراهم می‌آید.

۲. مبانی نظری و پیشینه پژوهش

در این تحقیق که به منظور بررسی فراتحلیل سرمایه فکری و عملکرد مالی شرکت است. متغیر مستقل (سرمایه فکری) و تاثیر آن روی متغیر وابسته که (عملکرد مالی) است مورد بررسی قرار خواهد گرفت. از نظر محققان و صاحب نظران متعدد سرمایه فکری شامل سه بعد سرمایه انسانی سرمایه ساختاری و سرمایه مشتری (رابطه ای) می باشد. اصطلاح سرمایه فکری را نخستین بار جان کنت گالبرایت در سال ۱۹۶۹ مطرح کرد. پیش از آن، پیتز دراکر اصطلاح گارگران دانشی را به کار برده بود. در تعریفی ساده سرمایه فکری عبارت است از تفاوت بین ارزش بازاری و ارزش دفتری دارایی های یک شرکت. طبق این تعریف سرمایه فکری شامل فرایندها و دارایی هایی است که معمولاً در ترازنامه منعکس نمی شوند (واسیل، ۲۰۰۸). سرمایه فکری از دیدگاه تئوری مبتنی بر منابع به عنوان منبعی استراتژیک در نظر گرفته میشود که به شرکت اجازه میدهد ارزش افزوده ایجاد کند؛ این تئوری بیان میدارد، شرکتها از طریق کسب، نگهداری و استفاده مؤثر از منابع استراتژیک مزایای رقابتی و کارایی مالی بالایی را کسب میکنند؛ بنابراین سرمایه فکری به عنوان منبعی استراتژیک به شرکت اجازه میدهد که ارزش افزوده ایجاد کند؛ سرمایه فکری به وسیله تعامل میان هر از این عناصر خلق می‌شود. از آنجا که عملکرد سازمانی یک پدیده اجتماعی ذهنی و پیچیده است (حاجی کریمی و محمدیان، ۱۳۹۲). به هر حال، پیچیدگی، تنوع و تغییرات سریع و روزافزون که از خصوصیات بارز محیط امروز سازمانها به شمار می‌روند؛ سازمانهای مختلف را در شرایطی قرار داده است که بقا و استمرار حیات آنها، مستلزم استفاده از راهکارها، ابزارها، شیوه‌ها و رویکردهای متناسب برای بهبود عملکردشان است؛ به بیان دیگر، سازمانها در شرایط رقابت روزافزون امروزی ناگزیرند تا شیوه‌های جدیدی را برای بهبود عملکرد خود آزمون نمایند. هر سازمان نیازمند عملکرد قابل قبول می‌باشد دلیل آن نیز پر واضح است رسیدن به چشم‌اندازها و مأموریت‌های سازمانی. در واقع هر سازمانی اعم از مالی و غیرمالی نیازمند حد قابل قبولی از عملکرد است که بتواند به فعالیتهای خود ادامه دهد. همچنین بقاء و تداوم فعالیتهای سازمانها و مؤسسات به چگونگی عملکرد کارکنان بستگی دارد (چلیب، ۲۰۱۲).

از طرفی ژگال و ملول (۲۰۱۰) بیان می‌کنند که بهره‌وری سرمایه انسانی بیانگر دانش، تجربه، آموزش و مهارت‌های کارمندان است که زمانی که یک شرکت را ترک می‌کنند با آنها همراه می‌شود. بسیاری از اقتصاددانان تصدیق کرده‌اند که بهره‌وری سرمایه انسانی بخش مهمی از ثروت ملی است و کیفیت کار می‌تواند با سرمایه‌گذاری در سرمایه انسانی بهبود یابد زیرا این مهم‌ترین منبع رشد اقتصادی است. به گفته سازمان هم‌کاری‌های اقتصادی و توسعه (۱۹۹۶) سرمایه انسانی عامل اصلی فعالیت اقتصادی، رقابت‌پذیری و رونق اقتصادی است. علاوه بر این داتزل و همکاران (۲۰۱۳) بر این باورند که به طور مستقیم به میل به نوآوری خدمات برای ارضای نیاز مشتری و بهبود ارزش شرکت مرتبط است؛ بنابراین و الحسن و اعصار (۲۰۱۶) دریافتند که بهره‌وری و خلاقیت می‌تواند با سرمایه‌گذاری در آموزش کارکنان افزایش یابد. چندین مطالعه قبلی سرمایه انسانی را منبع اصلی رشد سازمانی می‌دانند. یک رابطه مثبت بین بهره‌وری سرمایه انسانی و عملکرد شرکت در مالزی توسط هاشم و همکاران یافت می‌شود. همچنین سرمایه ساختاری یک دانش

است که حتی پس از اینکه یک کارمند آن را ترک کرده‌است، در شرکت باقی می‌ماند. اسلام و هارون (۲۰۲۰) بیان می‌کنند که کارآیی سرمایه ساختاری نتیجه عملکرد گذشته توسط سرمایه انسانی است. از این رو، نواز (۲۰۱۷) مشخص می‌کند که سرمایه ساختاری دانش غیر انسانی است که شامل جدول‌های سازمانی، پایگاه‌های داده، دستورالعمل‌های فرآیند، استراتژی‌ها و چیزهای دیگر با ارزشی است که فراتر از ارزش مادی آن است. مطالعه‌ای توسط اسلام و همکاران (۲۰۱۸) در بانک‌های استرالیا نشان می‌دهد که سرمایه ساختاری کم‌تر از عوامل تعیین‌کننده دیگر سرمایه فکری است. در مقابل، جاشی و همکاران (۲۰۱۰) مشاهده کردند که سرمایه ساختاری بصورت مثبت به بازده‌های مالی، عملیاتی و سهام مرتبط است. چندین مطالعه برجسته نیز نشان می‌دهند که سرمایه ساختاری به طور قابل توجهی وابسته به عملکرد است (خلیکو و همکاران، ۲۰۱۸).

سرمایه رابطه‌ای زیرساخت و منابع لازم برای سرمایه ساختاری و سرمایه انسانی برای ایجاد بهترین استفاده از منابع را برای افزایش عملکرد کلی شرکت فراهم می‌کند. علاوه بر این، سازمان‌ها بیش‌ترین ارزش را از طریق بهترین ترکیب سرمایه ساختاری و سرمایه رابطه‌ای ایجاد می‌کنند. این روزها صنعت بانکداری تا حد زیادی به روابط پایدار با مشتریان خود تکیه دارد که با داشتن تعداد زیادی از کارمندان در یک شرکت فعال می‌شود. سرمایه رابطه‌ای، دانش موجود در روابط با سهامداران، تامین‌کنندگان و اتحادیه‌های صنعتی است که مستقیماً و غیرمستقیماً بر شرکت تاثیر می‌گذارند. باسیز (۲۰۱۶) دریافته است که سرمایه ساختاری در شرکت‌های ایرانی به طور قابل توجهی با عملکرد مالی مرتبط نیست. با این حال، بسیاری از مطالعات دیگر مشاهده می‌کنند که سرمایه رابطه‌ای یکی از موثرترین عنصر سرمایه فکری است و به ایجاد ارزش شرکت بالا در یک محیط رقابتی کمک می‌کند. به علاوه، روچمادھونا و همکاران (۲۰۱۸) نشان می‌دهد که بقای یک شرکت به توانایی آن برای نوآوری و به دست آوردن خدمات مشتری و هوش سازمانی بستگی دارد.

پیشینه پژوهش

در این راستا در داخل کشور، پورچاری و نسل موسوی (۱۳۹۸) در پژوهش خود با عنوان بررسی رابطه بین سرمایه فکری و عملکرد مالی شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران؛ به بررسی موضوع مذکور پرداختند؛ نتایج نشان داده که سرمایه انسانی و سرمایه ساختاری با برقراری و حفظ روابط بلندمدت با سهامداران اصلی به عنوان یک نوع سرمایه‌گذاری محسوب می‌شوند. به عبارتی دیگر، سرمایه ارتباطی و سرمایه انسانی با بازده دارایی‌ها، رابطه‌ی مثبت و معناداری دارند، ولی سرمایه ساختاری رابطه‌ی معنادار با بازده داراییها ندارد. خداوردویی و همکاران (۱۳۹۸) به بررسی تاثیر سرمایه فکری بر عملکرد سازمانی کارکنان بیمارستان گلپایگانی شهر قم پرداختند، یافته‌های تحقیق نشان داد که بین سرمایه انسانی و عملکرد سازمانی کارکنان بیمارستان آیت اله گلپایگانی قم رابطه مثبت و معناداری وجود دارد در حالی که بین سرمایه ساختاری و سرمایه فیزیکی در این بیمارستان رابطه معنادار وجود ندارد؛ بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که تقویت سرمایه انسانی کارکنان منجر به افزایش بهبود عملکرد سازمانی کارکنان بیمارستان می‌شود. زردشتیان و کریمی (۱۳۹۸) به بررسی ارایه مدل اثر سرمایه اجتماعی و سرمایه فکری بر عملکرد سازمانی (مطالعه موردی: ادارات ورزش و جوانان استان کرمانشاه) پرداختند. نتایج تجزیه و تویل نشان داد که سرمایه اجتماعی بر متغیرهای سرمایه فکری، عملکرد سازمانی و سرمایه فکری بر عملکرد سازمانی تاثیر مثبت و معناداری دارند. از سوی دیگر نتایج بررسی‌ها نشان داد که سرمایه فکری در تاثیرگذاری سرمایه اجتماعی بر عملکرد سازمانی، نقش تعدیل کننده را دارا می‌باشد. پرندین و قنبری (۱۳۹۷) در پژوهشی به بررسی ارتباط بین سرمایه فکری با ارزش بازار و عملکرد

مالی پرداخته اند. نتایج تحقیق نشان می دهد که کارایی سرمایه انسانی نسبت به سایر اجزاء سرمایه فکری دارای بیشترین تاثیر بر ارزش بازار شرکت می باشد. همچنین، ضریب کارایی سرمایه بر عملکرد مالی تاثیر مثبت و معناداری دارد. لبافی و دارابی (۱۳۹۷) به بررسی تاثیر اجزای سرمایه فکری و ضریب ارزش افزوده فکری در عملکرد مالی بانکها پرداختند. نتایج پژوهش نشان می دهد سرمایه فکری بیشتر تحت تاثیر سرمایه انسانی است و ضریب ارزش افزوده سرمایه انسانی بر عملکرد بانک رابطه مثبت و معنادار دارد. کیخا و توسلی (۱۳۹۶) به بررسی رابطه بین سرمایه فکری و عملکرد مالی پرداختند. یافته های این پژوهش نشان می دهد که بازده حقوق صاحبان سهام و بازده کل سهام عادی تنها با یکی از متغیرهای سرمایه فکری یعنی سرمایه ارتباطی، ارتباط مستقیم دارد. همچنین، بازده داراییها و سود هر سهم با دو متغیر سرمایه فکری یعنی سرمایه ارتباطی و سرمایه انسانی ارتباط مستقیم دارد. به علاوه، بازده کل سرمایه گذاری، با هر سه متغیر سرمایه فکری یعنی سرمایه ارتباطی، سرمایه انسانی و سرمایه ساختاری ارتباط مستقیم دارد. کیامهر و اصغر زاده (۱۳۹۶) در پژوهش خود با عنوان سرمایه فکری بر عملکرد مالی؛ به بررسی موضوع مذکور پرداختند؛ نتایج نشان می دهد که سرمایه فکری و مولفه های آن بر عملکرد مالی تاثیرگذار است.

محمودی و مومنی (۱۳۹۴) در پژوه خود با عنوان تاثیر ارزش افزوده سرمایه فکری بر عملکرد مالی بانک ها و شرکتهای سرمایه گذاری پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران؛ به بررسی موضوع مذکور پرداختند؛ نتایج تحقیق نشان می دهد با افزایش ارزش افزوده سرمایه فکری بر بازدهی سهام افزوده شده و در واقع شرکتهای با سرمایه فکری بالاتر، بازدهی سهام بیشتری کسب نموده اند. قابضی و همکاران (۱۳۹۳) در پژوهشی به بررسی رابطه کارایی سرمایه فکری با عملکرد مالی در صنایع پرداخته اند. نتایج نشان می دهد که بین سرمایه فیزیکی با سود هر سهم و بازده حقوق صاحبان سهام، ارتباط معنی داری وجود دارد؛ اما بین سرمایه فیزیکی و بازده داراییها رابطه ی معنی داری وجود ندارد. نتایج همچنین بیانگر این است که بین سرمایه انسانی و سرمایه ساختاری با سود هر سهم، بازده حقوق صاحبان سهام و بازده داراییها رابطه ی معنی داری وجود دارد. یحیی زاده و همکاران (۱۳۹۳) در پژوهشی به بررسی رابطه بین سرمایه فکری و عملکرد مالی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداخته اند. یافته های این پژوهش نشان می دهد که بازده حقوق صاحبان سهام و بازده کل سهام عادی تنها با یکی از متغیرهای سرمایه فکری یعنی سرمایه ارتباطی، ارتباط مستقیم دارد. همچنین، بازده داراییها و سود هر سهم با دو متغیر سرمایه فکری یعنی سرمایه ارتباطی و سرمایه انسانی ارتباط مستقیم دارد.

صالحی و همکاران (۱۳۹۲) در پژوهشی به بررسی رابطه بین سرمایه فکری و ارزش افزوده اقتصادی با عملکرد مالی پرداخته اند. نتایج پژوهش نشان می دهد که بین سرمایه فکری (به همراه اجزای آن) و ارزش افزوده اقتصادی با عملکرد مالی شرکت های دارویی رابطه آماری معناداری وجود ندارد. با این وجود، بین کارایی سرمایه ساختاری و کارایی سرمایه رابطه ای با عملکرد مالی رابطه آماری معنادار وجود دارد. طالب نیا و همکاران (۱۳۹۱) در پژوهشی به بررسی تاثیر سرمایه فکری بر ارزش بازار و عملکرد مالی پرداخته اند. نتایج حاکی از این است که بین سرمایه فکری با ارزش بازار و عملکرد مالی شرکت های فعال در صنعت سیمان رابطه معنی داری وجود دارد. همچنین در بین عناصر تشکیل دهنده سرمایه فکری، کارایی سرمایه به کار گرفته شده، دارای بیشترین تاثیر بر ارزش بازار شرکت های فعال در صنایع سیمان می باشد. سینایی و همکاران (۱۳۹۰) در پژوهشی به بررسی ارتباط بین سرمایه فکری و عملکرد شرکت پرداخته اند. نتایج نشان داد که هر دو متغیر سرمایه نوآوری و مشتری رابطه مثبت و معنی داری با عملکرد مالی دارند، ولیکن

نتیجه قابل توجه دیگر این بود که شدت ارتباط بین سرمایه نوآوری با عملکرد در شرکت های با تکنولوژی بالا بیشتر از شرکت های با تکنولوژی پایین نبوده است. همتی و همکاران (۱۳۸۹) در پژوهشی به بررسی ارتباط بین سرمایه فکری و ارزش بازار و عملکرد مالی شرکت های غیر مالی پرداخته اند. نتایج حاصل از آزمون فرضیات پژوهش نشان دهنده ارتباط معنی دار بین سرمایه فکری و ارزش بازار و عملکرد مالی شرکت های غیر مالی می باشد. ستایش و کاظم نژاد (۱۳۸۸) در پژوهشی به بررسی تاثیر سرمایه فکری بر عملکرد پرداخته اند. نتایج نشان می دهد که سرمایه فکری به طور مثبت و معناداری، نرخ بازده دارایی ها و نسبت گردش دارایی ها را تحت تاثیر قرار می دهد، ولی این تاثیر بر نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری، معنادار نیست.

در خارج از کشور نیز؛ آکاس و آسوتای (۲۰۲۲) به بررسی افشای سرمایه فکری و پیوند عملکرد مالی در بانک های اسلامی و متعارف در کشورهای شورای همکاری خلیج فارس پرداختند. یافته های این مقاله نشان می دهد که بانک های اسلامی بهتر از بانک های سنتی در ایجاد سرمایه معنوی از طریق ایجاد دانش، سرمایه انسانی و مشارکت فکری عمل می کنند. در حالی که شاخص افشا سرمایه معنوی و ستون های آن برای بانک های اسلامی قابل توجه هستند. و کار و هاکیو (۲۰۲۲) به بررسی تاثیر سرمایه فکری بر عملکرد مالی شرکت های هندی پرداختند. نتیجه نشان می دهد که سرمایه فکری به طور قابل توجهی سودآوری و بهره‌وری صنعت چای هندی را افزایش می دهد. به همین ترتیب، در میان این سه مولفه، بهره‌وری به کار گرفته شده در سرمایه نقش حیاتی در بهبود عملکرد مالی صنعت چای هند ایفا می کند و پس از آن کارآیی سرمایه ساختاری، بهره‌وری سرمایه انسانی سومین مولفه بازده سرمایه فکری، تاثیر مثبت قابل توجهی بر سودآوری و تاثیر منفی عمده‌ای بر بهره‌وری شرکت نشان می دهد. جافلو وال و همکاران (۲۰۲۲) به بررسی کارایی سرمایه فکری و عملکرد مالی در بخش هتلداری پرداختند. نتایج نشان دهنده رابطه مثبت و معنی دار بین عملکرد مالی هتل ها و سرمایه فکری هتل ها می باشد. به طور خاص، بهره‌وری سرمایه انسانی و کارایی به کار رفته مهم ترین ابعادی هستند که این عملکرد را بدون توجه به اندازه شرکت ها تحت تاثیر قرار می دهد. نوس و همکاران (۲۰۲۱) به بررسی سرمایه فکری و عملکرد مالی: شواهد از بانک های پرتغالی پرداختند. نتایج نشان می دهد که مولفه های سرمایه فکری بر عملکرد بانک های پرتغال تاثیر می گذارند و به همین دلیل باید بر روی تصمیمات استراتژیک آینده شرط گذاشته شود. بانک ها سرمایه فکری را مدیریت می کنند تا عملکرد مالی خود را بهبود ببخشند. کاسترو و همکاران (۲۰۲۱) به بررسی رابطه بین سرمایه فکری و عملکرد مالی در نهادهای بانکی فهرست شده در کلمبیا پرداختند. نتیجه گیری این تجزیه و تحلیل نشان می دهد که ارتباط بین عملکرد مالی و ارزش شرکت متفاوت است، بنابراین یک گرایش همگن را نمی توان شناسایی کرد. شانب و سوماتی (۲۰۲۱) به بررسی تاثیر سرمایه فکری بر عملکرد مالی در صنایع نساجی هند پرداختند. نتایج نشان می دهد که اثربخشی سرمایه معنوی رابطه مثبتی با سودآوری و بازگشت سرمایه صنعت نساجی هند و تاثیر ناچیز روی بهره‌وری دارد. در حالی که در میان اجزای سرمایه معنوی، بهره‌وری به کار گرفته شده مولفه بسیار مهمی است که بر تمام شاخص های عملکرد مالی تاثیر می گذارد درحالی که بهره‌وری سرمایه انسانی تنها بر سودآوری تاثیر می گذارد.

سوارنو و تجاهجادی (۲۰۲۰) به بررسی سرمایه فکری و عملکرد مالی شرکت های بانکی در اندونزی پرداختند. نتیجه تایید می کند که سرمایه فکری بر عملکرد مالی تاثیر می گذارد. خالیجو و همکاران (۲۰۱۹) به بررسی سرمایه فکری و عملکرد مالی بانک ها در سیالکوت پاکستان پرداختند. یافته ها نشان داد که این سه فرضیه به هنگام باقی ماندن مورد

حمایت قرار گرفتند. این مطالعه درک روشنی از مفهوم و کاربردهای سرمایه فکری در بخش بانکداری ارائه می‌کند. ساردو و همکاران (۲۰۱۸) به بررسی در مورد رابطه بین سرمایه فکری و عملکرد مالی: تجزیه و تحلیل داده‌های پانل در هتل‌های SME پرداختند. یافته‌ها حاکی از آن است که مولفه‌های سرمایه فکری، یعنی سرمایه انسانی، سرمایه ساختاری و سرمایه رابطه‌ای، تاثیر مثبتی بر عملکرد مالی هتل دارند. سرمایه انسانی و سرمایه رابطه‌ای عناصر کلیدی موفقیت هتل‌ها و اساس کیفیت خدمات در بخش هتل‌ها هستند.

۳. فرضیه‌های پژوهش

با توجه به چارچوب نظری ارائه شده فرضیه پژوهش به صورت زیر ارائه می‌گردد:

فرضیه اصلی: معیارهای متفاوت اندازه‌گیری سرمایه فکری بر رابطه میان سرمایه فکری و عملکرد مالی تاثیر گذار است.

فرضیه فرعی اول: میان سرمایه انسانی و عملکرد مالی ارتباط معناداری وجود دارد.

فرضیه فرعی دوم: میان سرمایه ساختاری و عملکرد مالی ارتباط معناداری وجود دارد.

فرضیه فرعی سوم: میان سرمایه فیزیکی و عملکرد مالی ارتباط معناداری وجود دارد.

۴. روش‌شناسی پژوهش

تفاوت در کاربندی‌ها، ابزارهای اندازه‌گیری، روش‌ها و موقعیت‌های پژوهشی، مقایسه پژوهش‌ها را دشوار می‌سازد؛ بنابراین کاربرد نتایج متناقض پژوهش‌ها، انتشار، تفسیر، ارزشیابی و شناخت نقاط ضعف آنها مستلزم راه‌حلی است که مبتنی بر بازنگری و تجزیه و تحلیل درست پژوهش، بکارگیری شواهد و استفاده از یک روش ترکیبی باشد. فراتحلیل برآوردی به دست می‌دهد که تحت تاثیر حجم گروه‌های نمونه نخواهد بود. برای جمع‌آوری اطلاعات، از روش کتابخانه‌ای استفاده شده است و آماره‌هایی که در فراتحلیل استفاده می‌شود، شامل آماره‌های Z ، P -Value، t و F می‌باشد و می‌بایست این آماره‌ها به یک مقیاس مشترک که اندازه اثر نام دارد تبدیل شوند. هدف استفاده از اندازه اثر، یک شکل کردن یافته‌های آماری گوناگون مطالعات در یک شاخص عددی و سنجش مشترک است تا امکان مقایسه و ترکیب نتایج آماری مطالعات فراهم شود. جامعه مورد بررسی در این تحقیق، مقالات (حاصل از پژوهش‌های تجربی انجام شده) در ارتباط با فراتحلیل سرمایه فکری و عملکرد مالی شرکت در کل دنیا می‌باشد. این جامعه به‌طور دقیق‌تر، مقالات موجود در مجلات دست اول و معتبر مدیریت و حسابداری است. در این تحقیق بنا بر انجام نمونه‌گیری بوده و تمام اطلاعات گردآوری شده، برای تلخیص و نتیجه‌گیری مورد استفاده قرار گرفته است. به‌منظور اجرای روش فراتحلیل، کلیه مطالعات انجام گرفته در زمینه موضوع پژوهش با استفاده از کلیدواژه‌هایی همچون، سرمایه فکری؛ سرمایه انسانی، سرمایه فیزیکی، سرمایه ساختاری و عملکرد مالی شرکت از تارنمای نشریه‌های علمی پژوهشی داخلی (مقاله‌های منتشر شده طی سال‌های ۱۳۸۸ تا ۱۴۰۰) به‌منابه جامعه آماری پژوهش‌شناسایی و جمع‌آوری شدند. درنهایت، از مجموع ۱۲۰ مطالعه جمع‌آوری شده، با توجه به محدودیت‌های اعمال شده در جدول ذیل و با استفاده از روش حذف سیستماتیک در نهایت ۲۴ مطالعه مورد تجزیه و تحلیل واقع شده است.

جدول (۱) نحوه انتخاب مطالعات فراتحلیل سرمایه فکری و عملکرد مالی شرکت

تعداد	مطالعات
۱۲۰	مجموع مطالعات در مجلات داخلی از سال ۱۳۸۸ تا ۱۴۰۰
(۳۶)	معیارهای حذف مطالعات داخلی
(۳۰)	پژوهش هایی که برای اندازه گیری عملکرد مالی از شاخص بازده کل دارایی استفاده نشده است.
(۲۱)	مقاله هایی که در کنفرانس ها و همایش ها نمایه شدند
(۹)	مقاله هایی که ضریب همبستگی پیرسون یا آماره تبدیل پذیر به آن را گزارش نکرده اند.
۲۴	مقاله هایی که با متغیرهای موضوع پژوهش ارتباطی نداشتند.
	نمونه نهایی

۲-۴. مدل و متغیرهای پژوهش

۱-۲-۴. متغیر وابسته

الف- عملکرد مالی شرکت شامل: بازده دارایی ها که معیار ارزیابی سود به ازای هر واحد سرمایه گذاری در داراییهاست. این نسبت به صورت مدل ۱ تعیین میشود:

$$(۱) \quad \text{نسبت بازده دارایی} = \frac{\text{سود خالص}}{\text{جمع دارایی}}$$

۲-۲-۴. متغیر مستقل

الف- سرمایه فکری شامل: در این پژوهش مدل ضریب ارزش افزوده فکری - پولیک استفاده شده است. به دلیل اهمیت سرمایه فکری در ایجاد ارزش برای شرکت، روش های متفاوتی برای اندازه گیری سرمایه فکری در پژوهش های مختلف بیان شده است از بین ۶ روش فوق به دلیل سادگی محاسباتی مدل پالیک امکان استفاده از آن را توسط ذینفعان فراهم می کند و مبنای سنجش آن ثابت و استاندارد است. به گونه ای که امکان مقایسه نمونه های بزرگ را در صنایع مختلف فراهم می کند. کلیه داده های استفاده شده در این مدل از صورت های مالی حسابرسی شده استخراج می شوند؛ بنابراین محاسبات انجام شده عینی و قابل اعتمادند (در مقایسه با پرسشنامه) و از سوی دیگر با توجه به این که از روش های دیگر سرمایه فکری بر عملکرد مالی تنوع مقاله موجود نمی باشد. لذا در این پژوهش از مدل پالیک استفاده گردیده است. این مدل با توانایی شرکت نسبت به ایجاد ارزش افزوده شروع می شود. ارزش افزوده تفاوت بین IN و OUT است. منظور از OUT کل درآمد حاصل از فروش تولیدات خدمات و سرویس های ارائه شده به بازار می باشد و منظور از IN تمام هزینه هایی است که جهت تولید کالاها، خدمات و سرویس ها هزینه شده است. پس می توان سرمایه فکری را به صورت مدل ۲ ارایه نمود:

$$(۲) \quad \text{VAIC} = \text{HCE} + \text{SCE} + \text{CEE}$$

VAIC = ارزش افزوده سرمایه فکری

HCE = کارایی سرمایه انسانی

SCE = کارایی سرمایه ساختاری

CEE = کارایی سرمایه فیزیکی

بنابراین ارزش افزوده VA را می توان از طریق معادله ۳ محاسبه نمود:

$$VA = OP + EC + D + A \quad (۳)$$

OP = سود عملیاتی

A + D = هزینه استهلاک دارایی های مشهود و نامشهود

EC = جمع هزینه حقوق و دستمزد

در این تحقیق هزینه حقوق و دستمزد کل کارکنان EC از متن صورتهای مالی و یادداشتهای بهای تمام شده (دستمزد مستقیم و سربار تولیدی)، هزینه اداری و هزینه فروش استخراج شده است. همچنین مجموع هزینه استهلاک دارایی مشهود و نامشهود از جدول تطبیق جریان وجوه نقد عملیاتی استخراج شده است.

کارایی سرمایه فیزیکی:

نسبت ارزش افزوده به سرمایه فیزیکی بکار گرفته شده را، ضریب کارایی سرمایه فیزیکی گویند که این شاخص از طریق رابطه ۴ و ۵ بدست می آید:

$$CEE = VA / CE = \text{دارایی مشهود} / \text{ارزش افزوده} \quad (۴)$$

$$CE = \text{دارایی های مشهود} - \text{دارایی های نامشهود} - \text{کل دارایی ها} \quad (۵)$$

کارایی سرمایه انسانی

ضریب کارایی سرمایه انسانی نشان می دهد که چه میزان ارزش افزوده برای هر ریال صرف شده برای هزینه حقوق و دستمزد در شرکت ایجاد شده است. نسبت VA به HC، توانایی سرمایه انسانی را نسبت به ایجاد ارزش در یک شرکت بیان می کند:

$$HCE = VA / HC = \text{هزینه حقوق و دستمزد کل شرکت} / \text{ارزش افزوده} \quad (۶)$$

$$HC = \text{هزینه حقوق و دستمزد کل شرکت} = \text{کل حقوق و دستمزد پرداختی به منابع انسانی} \quad (۷)$$

کارایی سرمایه ساختاری

سومین ارتباط "کارایی سرمایه ساختاری" است که سهم سرمایه ساختاری را در ایجاد ارزش افزوده نشان می دهد. سرمایه ساختاری شامل تمامی مخازن دانش غیر انسانی در یک سازمان است که مشتمل بر پایگاه داده ها، چارت های سازمانی، فرایندها و راهکارها است و به سازمان ارزش فراتر از دارایی های فیزیکی می بخشد. در مدل پالیک سرمایه ساختاری برابر است با VA منهای HC. بدین گونه سومین ارتباط بین VA, SC, بصورت مدل ۸ و ۹ محاسبه می شود:

$$SCE = SC / VA = \text{ارزش افزوده} / \text{سرمایه ساختاری} \quad (۸)$$

$$SC = VA - HU = \text{کل هزینه حقوق و دستمزد شرکت} - \text{ارزش افزوده} \quad (۹)$$

۵. تحلیل داده های پژوهش

در پژوهش حاضر، از مقالات منتشر شده در مجلات داخلی و لاتین استفاده شده است و در پژوهش حاضر، سعی شده است، هر چهار مرحله ذکر شده رعایت گردد.

الف - کدگذاری اطلاعات: در ادامه در قالب جداول (۱) به تفکیک به بررسی متغیرهای پژوهش در مطالعات گردآوری شده می پردازیم:

جدول (۱). فهرست مقالات داخلی مورد استفاده برای انجام فراتحلیل

ردیف	نویسنده	سال انتشار	کشور	نمونه	عنوان	متغیر وابسته	متغیر مستقل	نوع آماره	مقدار آماره	رابطه
۱	ابوالفتحی و طالب نیا	۱۳۹۶	ایران	۱۲۲	رابطه بین سرمایه فکری و عملکرد مالی	عملکرد مالی (بازده دارایی)	سرمایه انسانی	t	۰/۰۵۲	عدم رابطه
							سرمایه ساختاری	t	۲/۲۴	معنی دار و مثبت
							سرمایه فیزیکی	t	۳/۶۹	رابطه معنی دار و مثبت
۳	اسدی و یوخنه القیانی	۱۳۹۷	ایران	۱۱۴	بررسی تأثیر سرمایه فکری بر عملکرد مالی شرکت ها	عملکرد مالی (بازده دارایی)	سرمایه انسانی	t	-۲/۲۲	رابطه معنی دار و منفی
							سرمایه ساختاری	t	۲۸/۵۷	رابطه معنی دار و مثبت
							سرمایه فیزیکی (ارتباطی)	t	۶۷/۶۶	رابطه معنی دار و مثبت
۴	انوری رستمی و همکاران	۱۳۹۲	ایران	۸۷	سرمایه فکری، ثروت سهامداران بر عملکرد مالی	عملکرد مالی (بازده دارایی)	سرمایه انسانی	β	۰/۳۸	رابطه معنی دار و مثبت
							سرمایه ساختاری	β	۶۰/۴۱۴	رابطه معنی دار و مثبت

ردیف	نویسنده	سال انتشار	کشور تحقیق	نمونه	عنوان	متغیر وابسته	متغیر مستقل	نوع آماره	مقدار آماره	رابطه
										مثبت
						سرمایه فیزیکی		β	۱۸/۷۴	رابطه معنی دار و مثبت
۵	ستایش و کاظم نژاد	۱۳۸۸	ایران	۱۲۳	بررسی تأثیر سرمایه فکری بر عملکرد مالی شرکت ها	عملکرد مالی (بازده دارایی)	سرمایه انسانی	β	۰/۳۱۲	رابطه معنی دار و مثبت
۶	سینایی و همکاران	۱۳۹۰	ایران	۵۲	بررسی ارتباط بین سرمایه فکری و عملکرد شرکت	عملکرد مالی (بازده دارایی)	سرمایه فیزیکی	ضریب همبستگی	۰/۸۱۷	رابطه معنی دار و مثبت
						سرمایه انسانی		t	-۱/۴۹	عدم رابطه
۷	صالحی و همکاران	۱۳۹۲	ایران	۲۴	بررسی رابطه بین سرمایه فکری و ارزش افزوده اقتصادی با عملکرد مالی	عملکرد مالی (بازده دارایی)	سرمایه ساختاری	t	۲/۰۳	رابطه معنی دار و مثبت
						سرمایه فیزیکی		t	۳/۲۱	رابطه معنی دار و مثبت
						سرمایه انسانی		t	-۱/۸۳	عدم رابطه
۸	طالب نیا و همکاران	۱۳۹۱	ایران	۲۹	بررسی تأثیر سرمایه فکری بر ارزش بازار و عملکرد مالی	عملکرد مالی (بازده دارایی)	سرمایه ساختاری	t	۲/۸۹	رابطه معنی دار و مثبت
						سرمایه فیزیکی		t	۹/۲۵	رابطه معنی

ردیف	نویسنده	سال انتشار	کشور تحقیق	نمونه	عنوان	متغیر وابسته	متغیر مستقل	نوع آماره	مقدار آماره	نتیجه
										دار و مثبت
۹	قابضی و همکاران	۱۳۹۳	ایران	۱۱	رابطه کارایی سرمایه فکری با عملکرد مالی در صنعت	عملکرد مالی (بازده دارایی)	سرمایه انسانی	ضریب همبستگی	۴/۲۹	عدم رابطه
							سرمایه ساختاری	ضریب همبستگی	۵/۹۵	معنی دار و مثبت
							سرمایه فیزیکی	ضریب همبستگی	۰/۶۵	رابطه معنی دار و مثبت
۱۰	محمد پور	۱۳۹۶	ایران	۲۲	بررسی تاثیر سرمایه فکری بر عملکرد مالی	عملکرد مالی (بازده دارایی)	سرمایه انسانی	t	-۲/۷۸	رابطه معنی دار و منفی
							سرمایه ساختاری	t	۰/۳۳	عدم رابطه
							سرمایه فیزیکی	t	-۲/۳۶	رابطه معنی دار و منفی
۱۱	محمود زاده و عفتی بارانی	۱۳۹۶	ایران	۱۲۳	تاثیر سرمایه فکری بر عملکرد مالی	عملکرد مالی (بازده دارایی)	سرمایه انسانی	t	۲/۶۸	رابطه معنی دار و مثبت
							سرمایه ساختاری	t	۰/۴۰	عدم رابطه
							سرمایه فیزیکی	t	۰/۸۲	عدم رابطه

ردیف	نویسنده	سال انتشار	کشور تحقیق	نمونه	عنوان	متغیر وابسته	متغیر مستقل	نوع آماره	مقدار آماره	رابطه
۱۲	یحیی زاده و همکاران	۱۳۹۳	ایران	۲۹	تاثیر سرمایه فکری بر عملکرد مالی	عملکرد مالی (بازده دارایی)	سرمایه انسانی	β	۰/۱۶	رابطه معنی دار و مثبت
							سرمایه ساختاری	β	۰/۳۶	رابطه معنی دار و مثبت
							سرمایه فیزیکی	β	۰/۸۶	رابطه معنی دار و مثبت
۱۳	پورزمانی و همکاران	۱۳۹۱	ایران	۹۰	تاثیر سرمایه فکری بر ارزش بازار و عملکرد مالی	عملکرد مالی (بازده دارایی)	سرمایه انسانی	t	۱۱/۲۵	رابطه معنی دار و مثبت
							سرمایه ساختاری	t	۲/۲۱	رابطه معنی دار و مثبت
							سرمایه فیزیکی	t	۵/۲۶	رابطه معنی دار و مثبت
۱۴	همتی و همکاران	۱۳۸۹	ایران	۶۰	بررسی ارتباط بین سرمایه فکری و ارزش بازار و عملکرد مالی شرکت های غیر مالی	عملکرد مالی (بازده دارایی)	سرمایه انسانی	ضریب همبستگی	۰/۵۳	رابطه معنی دار و مثبت
							سرمایه ساختاری	ضریب همبستگی	۰/۵۸۲	رابطه معنی دار و

ردیف	نویسنده	سال انتشار	کشور تحقیق	نمونه	عنوان	متغیر وابسته	متغیر مستقل	نوع آماره	مقدار آماره	رابطه
										مثبت
							سرمایه فیزیکی	ضریب همبستگی	۰/۵۶	عدم رابطه
							سرمایه انسانی	t	۸/۰۹	رابطه معنی دار و مثبت
۱۵	پرندین و قنبری	۱۳۹۷	ایران	۵۹	بررسی ارتباط بین سرمایه فکری با ارزش بازار و عملکرد مالی	عملکرد مالی (بازده دارایی)	سرمایه ساختاری	t	۲/۳۵	رابطه معنی دار و مثبت
							سرمایه فیزیکی	t	۷/۶۶	رابطه معنی دار و مثبت
							سرمایه انسانی	t	۳/۱۲	رابطه معنی دار و مثبت
۱۶	شمس و خلیلی	۱۳۹۰	ایران	۱۸۰	سرمایه فکری و عملکرد مالی	عملکرد مالی (بازده دارایی)	سرمایه ساختاری	t	۴/۱۱۸	رابطه معنی دار و مثبت
							سرمایه فیزیکی	t	۳/۱۸	رابطه معنی دار و مثبت
۱۷	افتخارنژاد و همکاران	۱۳۹۱	ایران	۲۴۱	اثرات سرمایه فکری و دارایی های مشهود بر خلق ارزش	عملکرد مالی (بازده دارایی)	سرمایه فیزیکی	t	۱۴/۷۸	رابطه معنی دار و مثبت

ردیف	نویسنده	سال انتشار	کشور تحقیق	نمونه	عنوان	متغیر وابسته	متغیر مستقل	نوع آماره	مقدار آماره	رابطه معنی دار و مثبت
					افزوده و عملکرد مالی					
۱۸	شمسی و همکاران	۱۳۹۰	ایران	۱۸۰	بررسی رابطه سرمایه فکری و عملکرد مالی	عملکرد مالی (بازده دارایی)	سرمایه انسانی	t	۳/۱۲	رابطه معنی دار و مثبت
							سرمایه ساختاری	t	۴/۱۱	رابطه معنی دار و مثبت
							سرمایه فیزیکی	t	۳/۱۸	رابطه معنی دار و مثبت
۱۹	حسن پور و یزدانی	۱۳۹۱	ایران	۱۲۳	بررسی ارتباط بین ارزش افزوده سرمایه فکری و عملکرد مالی، اقتصادی و بازار سهام	عملکرد مالی (بازده دارایی)	سرمایه انسانی	t	۰/۷۶	رابطه معنی دار و مثبت
۲۰	نمازی و ابراهیمی	۱۳۹۰	ایران	۱۰۰	بررسی تجربی نقش اجزای سرمایه فکری در ارزیابی عملیات مالی	عملکرد مالی (بازده دارایی)	سرمایه انسانی	ضریب همبستگی	۰/۰۲	رابطه معنی دار و مثبت
							سرمایه ساختاری	ضریب همبستگی	۰/۰۲۸	رابطه معنی دار و مثبت
۲۱	ارجمند نیا و همکاران	۱۳۹۷	ایران	۱۰۷	بررسی تأثیر سرمایه فکری بر عملکرد مالی	عملکرد مالی (بازده)	سرمایه انسانی	t	۴/۰۴	رابطه معنی دار و مثبت

ردیف	نویسنده	سال انتشار	کشور تحقیق	نمونه	عنوان	متغیر وابسته	متغیر مستقل	نوع آماره	مقدار آماره	نتیجه
						دارایی)				مثبت
							سرمایه ساختاری	t	۲/۸۵	رابطه معنی دار و مثبت
							سرمایه فیزیکی	t	۵/۱۲	رابطه معنی دار و مثبت
						عملکرد مالی (بازده دارایی)	سرمایه انسانی	t	۸/۱۴	رابطه معنی دار و مثبت
۲۲	مرادی و همکاران	۱۳۹۴	ایران	۱۳۸	بررسی رابطه سرمایه فکری با بازده دارایی ها		سرمایه ساختاری	t	-۰/۹۷۶	عدم رابطه
							سرمایه فیزیکی	t	۱۳/۳۸	رابطه معنی دار و مثبت
							سرمایه انسانی	t	۵/۹۷	رابطه معنی دار و مثبت
۲۳	خانی و همکاران	۱۴۰۰	ایران	۷۹	ارتباط بین سرمایه فکری و عملکرد مالی با نقش تعدیلگری استراتژیهای مالی	عملکرد مالی (بازده دارایی)	سرمایه ساختاری	t	۸/۶۷	رابطه معنی دار و مثبت
							سرمایه فیزیکی	t	۲/۵۹	رابطه معنی دار و مثبت

ردیف	نویسنده	سال انتشار	کشور	تحقیق	نمونه	عنوان	متغیر وابسته	متغیر مستقل	نوع آماره	مقدار آماره	رابطه
۲۴	جمشیدی نوید و همکاران	۱۳۹۵	ایران	۱۵۰	اندازه گیری سرمایه فکری با استفاده از مدل پالیک تعدیل شده و تاثیر آن بر عملکرد	سرمایه انسانی	t	۳/۰۸	رابطه معنی دار و مثبت		
						سرمایه ساختاری	t	۱۲/۹۰	رابطه معنی دار و مثبت		
						سرمایه فیزیکی	t	۲۹/۲۱	رابطه معنی دار و مثبت		

منبع: یافته های پژوهشگر

۵-۱. توصیف آماری متغیرها

میانگین اندازه اثر محاسبه شده برای مطالعات مختلف در این پژوهش برابر ۰/۵۰۱ است که یک اندازه اثر نسبتاً متوسط محسوب میگردد؛ همچنین برای بررسی سوگیری در انتشار، نمودار کیفی توسط نرم افزار جامع فراتحلیل، ترسیم شد؛ در تحقیق مذکور میتوان گفت که سوگیری انتشار به حداقل ممکن رسیده است، بنابراین نتایج آماری معنی دار بوده و قابلیت اتکاء دارد.

۵-۲. نتایج یافته های پژوهش

نتایج حاصل از اجرای فراتحلیل بر کل نمونه آماری، شامل مطالعات داخلی در جدول های جداگانه منعکس شده است. در رویکرد فراتحلیل برای آزمون فرضیه های پژوهش ابتدا به آزمون ناهمگونی اندازه اثر توجه می شود تا براساس آن، نوع الگوی فراتحلیل استفاده شده برای آزمون فرضیه مدنظر تعیین شود. در صورت همگون بودن داده ها از الگوی آثار ثابت و در صورت ناهمگون بودن نیز از الگوی آثار تصادفی استفاده می شود که نتایج در جدول (۲) ارائه می گردد:

جدول (۲). آزمون ناهمگونی اندازه اثر

نام فرضیه	آزمون ناهمگونی اندازه اثر			ارتباط بین متغیر مستقل و وابسته
	آماره Q	سطح معناداری	مقدار I ²	
۱	۱۳۲/۳	۰/۰۰۰	۸۴/۸	سرمایه انسانی و عملکرد مالی
۲	۲۹۲/۲	۰/۰۰۰	۹۳/۸	سرمایه ساختاری و عملکرد مالی

۳	سرمایه فیزیکی و عملکرد مالی	۴۲۶/۳	۰/۰۰۰	۹۵/۵	آثار تصادفی
---	-----------------------------	-------	-------	------	-------------

منبع: یافته های پژوهشگر

در جدول (۲)، مقدار آماره Q برای کلیه متغیرها از مقدار جدول بزرگ تر و سطح معناداری آزمون Q کوچکتر از سطح معناداری ۰/۰۵ است؛ اما از آنجا که این شاخص به افزایش تعداد اندازه اثر حساس هست و با افزایش تعداد اندازه اثر توان این آزمون برای رد همگنی بالا می رود، لذا مجذور I شاخص دیگری است که به همین منظور مورد استفاده قرار میگیرد؛ مقدار I برای متغیرهای مدنظر، بزرگ تر از ۷۰ درصد است که نشان میدهد ناهمگونی اندازه اثر در سطح نسبتا بالایی قرار دارد؛ بنابراین فرضیه صفر رد و فرضیه یک مبنی بر ناهمگونی اندازه اثر متغیرهای اشاره شده تأیید میشود؛ بنابراین به دلیل ناهمگون بودن، برای برآورد اندازه اثر این متغیرها از الگوی آثار تصادفی استفاده میشود؛ با توجه به اینکه پس از بررسی مفروضات فرا تحلیل به این نتیجه رسیده شد که باید از مدل اثر تصادفی به منظور ترکیب نتایج به منظور گزارش اندازه اثر استفاده کرد، لذا در جدول (۳)، گزارش اندازه اثر مطالعات انجام شده در مدل تصادفی ارائه شده است:

جدول (۳). آزمون فرضیه های فرعی پژوهش براساس الگوی آثار تصادفی

نام فرضیه	ارتباط بین متغیرها	میانگین وزنی اندازه اثر	فاصله اطمینان اندازه اثر	آماره Z	سطح معناداری	نتیجه
۱	سرمایه انسانی و عملکرد مالی	۰/۴۲۶	(۰/۵۲۰ و ۰/۳۲۱)	۷/۳۴	۰/۰۰۰	تایید
۲	سرمایه ساختاری و عملکرد مالی	۰/۴۳۵	(۰/۵۸۳ و ۰/۲۵۹)	۴/۵۴	۰/۰۰۰	تایید
۳	سرمایه فیزیکی و عملکرد مالی	۰/۶۲۵	(۰/۷۴۲ و ۰/۴۶۹)	۶/۴۳	۰/۰۰۰	تایید

منبع: یافته های پژوهشگر

در ادامه نتایج به دست آمده از به کارگیری الگوهای فراتحلیل شامل برآورد نقطه ای (میانگین بر اساس وزن دهی حجم نمونه) و برآورد فاصله ای (فاصله اطمینان) اندازه اثر مطالعات همراه با آماره آزمون و سطح معناداری در جدول (۴)، ارائه شده است:

جدول (۴). توزیع فراوانی طبقات اندازه اثر متغیرها

درصد فراوانی	فراوانی	دامنه تغییر شدت تأثیر
۰/۱۰	۶	شدت تأثیر کم (کمتر از ۰/۱ یا بزرگتر از ۰/۱-)
۰/۲۰	۱۲	شدت تأثیر متوسط (بین ۰/۱ تا ۰/۳ یا بین ۰/۱- تا ۰/۳-)
۰/۷۰	۴۲	شدت تأثیر زیاد (بیشتر از ۰/۳ یا کوچکتر از ۰/۳-)
۱۰۰	۶۰	جمع

منبع: یافته های پژوهشگر

در جدول (۴)، از میان ۶۰ مقاله، ۶ مورد معادل ۱۰ درصد در طبقه کم، ۱۲ مورد معادل ۲۰ درصد در طبقه متوسط قرار گرفته است؛ و ۴۲ مورد معادل ۷۰ درصد در طبقه زیاد مشاهده گردید؛ لذا اندازه اثر به دست آمده در بازه سوم (بیشتر از ۰/۳ یا کوچکتر از ۰/۳-) زیاد بوده و فرضیه مورد مطالعه از قوت بسیار بالایی برخوردار است. همچنین وقتی مقدار I در بازه اول (یعنی کمتر از ۰/۱) باشد، اندازه اثر ضعیف و در نهایت هنگامی که مقدار I در بازه سوم باشد، شدت تأثیر زیاد ارزیابی میشود؛ بر طبق این طبقه بندی ۷۰ درصد اندازه اثرها در گروه زیاد ارزیابی می‌شوند؛ بنابراین میتوان گفت که بر اساس نتایج این فراتحلیل متغیرهای سرمایه فکری و عملکرد مالی شرکت رابطه ای در حد قوی داشته است.

۳-۵. بررسی فرضیه های پژوهش

برای بررسی فرضیه اصلی پژوهش به بررسی فرضیات فرعی مربوط به آن می پردازیم:

۳-۵-۱. فرضیه فرعی اول پژوهش

۲۱ مورد از پژوهش ها سرمایه انسانی را به عنوان متغیر مستقل انتخاب کردند و به بررسی ارتباط آن با عملکرد مالی شرکت ها پرداختند که نتایج فراتحلیل آنها در جداول (۵) آمده است. فاصله اطمینان مثبت گزارش شده از این تعداد مطالعه (۰/۵۲۰ و ۰/۳۲۱) و همچنین عدد مثبت میانگین Z بیانگر ارتباط مثبت معنادار بین سرمایه انسانی و عملکرد مالی می باشد. آزمون تجانس میان مطالعات با مقدار ۱۳۲/۳ ناهمگونی نسبتاً زیادی را نشان میدهد.

جدول (۵). بررسی فرضیه فرعی اول

نام فرضیه	ارتباط بین متغیر مستقل و وابسته	آزمون ناهمگونی اندازه اثر		
		آماره Q	سطح معناداری	مقدار I ²
فرعی اول	سرمایه انسانی و عملکرد مالی	۱۳۲/۳	۰/۰۰۰	۸۴/۸

نام فرضیه	ارتباط بین متغیرها	میانگین وزنی اندازه اثر	فاصله اطمینان اندازه اثر	آماره Z	سطح معناداری	نتیجه فرضیه
فرعی اول	سرمایه انسانی و عملکرد مالی	۰/۴۲۶	(۰/۳۲۱ و ۰/۵۲۰)	۷/۳۴	۰/۰۰۰	تایید

۳-۵-۲. فرضیه فرعی دوم پژوهش

۱۹ مورد از پژوهش ها سرمایه ساختاری را به عنوان متغیر مستقل انتخاب کردند و به بررسی ارتباط آن با عملکرد مالی شرکت ها پرداختند که نتایج فراتحلیل آنها در جداول (۶)، آمده است. فاصله اطمینان مثبت گزارش شده از این تعداد مطالعه (۰/۵۸۳ و ۰/۲۵۹) و همچنین عدد مثبت میانگین Z بیانگر ارتباط مثبت معنادار بین سرمایه ساختاری و عملکرد مالی می باشد. آزمون تجانس میان مطالعات با مقدار ۲۹۲/۲ ناهمگونی نسبتاً زیادی را نشان میدهد.

جدول (۶). بررسی فرضیه فرعی دوم

نام فرضیه	ارتباط بین متغیر مستقل و وابسته	آزمون ناهمگونی اندازه اثر		
		آماره Q	سطح معناداری	مقدار I ²
فرعی دوم	سرمایه ساختاری و عملکرد مالی	۲۹۲/۲	۰/۰۰۰	۹۳/۸
نتیجه آزمون				آثار تصادفی

نام فرضیه	ارتباط بین متغیرها	میانگین وزنی اندازه اثر	فاصله اطمینان اندازه اثر	آماره Z	سطح معناداری	نتیجه فرضیه
۲	سرمایه ساختاری و عملکرد مالی	۰/۴۳۵	(۰/۵۸۳ و ۰/۲۵۹)	۴/۵۴	۰/۰۰۰	تایید

۳-۳-۵. فرضیه فرعی سوم پژوهش

۲۰ مورد از پژوهش‌ها سرمایه فیزیکی را به عنوان متغیر مستقل انتخاب کردند و به بررسی ارتباط آن با عملکرد مالی شرکت‌ها پرداختند که نتایج فراتحلیل آنها در جداول (۷) آمده است. فاصله اطمینان مثبت گزارش شده از این تعداد مطالعه (۰/۷۴۲ و ۰/۴۶۹) و همچنین عدد مثبت میانگین Z بیانگر ارتباط مثبت معنادار بین سرمایه فیزیکی و عملکرد مالی می‌باشد. آزمون تجانس میان مطالعات با مقدار ۴۲۶/۳ ناهمگونی نسبتاً زیادی را نشان می‌دهد.

جدول (۷). بررسی فرضیه فرعی سوم

نام فرضیه	ارتباط بین متغیر مستقل و وابسته	آزمون ناهمگونی اندازه اثر		
		آماره Q	سطح معناداری	مقدار I ²
فرعی سوم	سرمایه فیزیکی و عملکرد مالی	۴۲۶/۳	۰/۰۰۰	۹۵/۵
نتیجه آزمون				آثار تصادفی

نام فرضیه	ارتباط بین متغیرها	میانگین وزنی اندازه اثر	فاصله اطمینان اندازه اثر	آماره Z	سطح معناداری	نتیجه فرضیه
فرعی چهارم	سرمایه فیزیکی و عملکرد مالی	۰/۶۲۵	(۰/۷۴۲ و ۰/۴۶۹)	۶/۴۳	۰/۰۰۰	تایید

۴-۳-۵. فرضیه اصلی پژوهش

فرضیه اصلی: معیارهای متفاوت اندازه‌گیری سرمایه فکری بر رابطه میان سرمایه فکری و عملکرد مالی تاثیر گذار است.

برای آزمون فرضیه اصلی تحقیق و بررسی این موضوع که آیا این ملاک تقسیم‌بندی، یعنی معیارهای متفاوت سنجش سرمایه فکری، عامل تعدیل‌کننده رابطه دو متغیر اصلی تحقیقات (سرمایه فکری و عملکرد مالی) است؛ مقدار آماره حاصل از آزمون تجانس بین گروهی و درون گروهی محاسبه و ارائه شده است. مطابق با توضیحات ارائه شده

پیرامون آزمون های فراتحلیل در قسمت روش شناسی پژوهش؛ همان گونه که در جدول (۶) مشاهده می شود مقدار آزمون تجانس درون گروهی بی معنی می باشد؛ لذا معیارهای متفاوت بکار رفته در تحقیقات، یکی از عوامل تناقض در نتایج تحقیقات بوده اند؛ بنابراین مطالعات درون طبقات متجانس اند و محقق در شناسایی متغیرهای کلیدی (یعنی فاکتورهای سرمایه فکری) خوب عمل نموده است و می توان گفت که شیوه های مختلف اندازه گیری سرمایه فکری (سرمایه انسانی؛ سرمایه ساختاری و سرمایه فیزیکی) رابطه بین سرمایه فکری و عملکرد مالی را تعدیل می کند؛ لذا فرضیه اصلی تحقیق نیز تایید میشود:

جدول (۸). نتایج حاصل از آزمون تجانس شاخص های مختلف اندازه گیری سرمایه فکری

شاخص	مجموع مربعات	مقدار آماره F	سطح معناداری
درون گروهی	۵۸/۲	۱/۳۳	۰/۲۷۲
بین گروهی	۴۳/۷		

۶. بحث و نتیجه گیری

پژوهش حاضر به دنبال فراتحلیل سرمایه فکری و عملکرد مالی شرکت است، در نهایت نتایج فرضیه اصلی پژوهش نشان داد که معیارهای متفاوت بکار رفته در تحقیقات، یکی از عوامل تناقض در نتایج تحقیقات بوده اند؛ بنابراین مطالعات درون طبقات متجانس اند و محقق در شناسایی متغیرهای کلیدی (یعنی فاکتورهای سرمایه فکری) خوب عمل نموده است و می توان گفت که شیوه های مختلف اندازه گیری سرمایه فکری (سرمایه انسانی؛ سرمایه ساختاری و سرمایه فیزیکی) رابطه بین سرمایه فکری و عملکرد مالی را تعدیل می کند؛ سرمایه فکری از دیدگاه تئوری مبتنی بر منابع به عنوان منبعی استراتژیک در نظر گرفته میشود که به شرکت اجازه میدهد ارزش افزوده ایجاد کند؛ این تئوری بیان میدارد، شرکتها از طریق کسب، نگهداری و استفاده مؤثر از منابع استراتژیک مزایای رقابتی و کارایی مالی بالایی را کسب میکنند؛ بنابراین سرمایه فکری به عنوان منبعی استراتژیک به شرکت اجازه میدهد که ارزش افزوده ایجاد کند؛ محققان سه جزء اصلی سرمایه فکری را سرمایه انسانی، سرمایه ساختاری و سرمایه مشتری (رابطه ای) را بر نحوه و شدت تاثیر سرمایه فکری بر فاکتورهای مالی نظیر عملکرد شرکت مؤثر می دانند؛ در این راستا و کار و هاکیو (۲۰۲۲) نشان دادند که سرمایه فکری به طور قابل توجهی عملکرد و بهره وری صنعت چای هند را افزایش می دهد. به همین ترتیب، در میان سه مولفه اساسی سرمایه فکری، سرمایه فیزیکی نقش حیاتی در بهبود عملکرد مالی صنعت چای هند ایفا می کند و پس از آن سرمایه ساختاری و در نهایت سرمایه انسانی سومین مولفه سرمایه فکری، می باشد که تاثیر مثبت قابل توجهی بر سودآوری و عملکرد شرکت نشان می دهد؛ به طور کلی نتایج این پژوهش نشان می دهد که فاکتور اندازه گیری سرمایه فکری بر شدت تاثیر گذاری آن بر سودآوری و عملکرد تاثیر گذار است؛ که از این نظر در راستای نتایج پژوهش حاضر می باشد. با توجه به فرضیه فرعی اول نتایج فرا تحلیل حاکی از وجود رابطه مثبت و معنادار میان سرمایه انسانی و عملکرد مالی شرکت ها می باشد؛ سرمایه انسانی نمیتواند توسط بنگاههای دیگر رونویسی شود، بنابراین منبعی است که دارای منافع رقابتی بادوام است و کارکنان با استفاده از خلاقیتها و همکاری های شخصی خود فرصتی را برای بنگاه فراهم می کنند تا ارزش تجاری به دست آورد و عملکرد مالی را افزایش دهند؛ سرمایه انسانی موجب می گردد تا شرکتها تا حد زیادی به دانش و مهارتهای کارکنان برای ایجاد درآمد و بهره وری و عملکرد مالی متکی باشند؛ نتایج پژوهش های انواری رستمی و همکاران (۱۳۹۲)، یحیی زاده و همکاران (۱۳۹۳)، پرندین و قنبری (۱۳۹۷) شمس و

خلیلی (۱۳۹۰)، ستایش و کاظم نژاد، همتی و همکاران (۱۳۸۹) نیز حاکی از رابطه مستقیم بین سرمایه انسانی و عملکرد مالی بوده است؛ و از سوی دیگر نتایج این پژوهش با پژوهش‌های صالحی و همکاران (۱۳۹۳)؛ قابضی و همکاران (۱۳۹۳) در یک راستا نمی‌باشد. علت این تناقض می‌تواند در نمونه‌گیری متفاوت، جامعه متفاوت و دوره زمانی متفاوت باشد. با توجه به فرضیه فرعی دوم؛ فرا تحلیل حاکی از رابطه مثبت و معنادار میان سرمایه ساختاری و عملکرد مالی شرکت‌ها می‌باشد؛ سرمایه‌های ساختاری را می‌توان به عنوان منابعی جهت حمایت از بهره‌وری، کاهش ریسک و افزایش ظرفیت برای تجدید ساختار مورد توجه قرار داد؛ سرمایه ساختاری، محیطی ایجاد میکند که دانش از طریق آن خلق و آماده ورود به بازار شود؛ سرمایه ساختاری یک سازمان قادر است نقشه و راهنمایی برای داراییهای سرمایه فکری ایجاد کند؛ بنابراین، این سرمایه به سازمانها کمک میکند تا به طور هماهنگ سرمایه مشتریان را شکل و توسعه داده و به کار گیرند و در نتیجه قادر است بازده دارای‌ها را افزایش دهد؛ نتایج پژوهش‌های صالحی و همکاران (۱۳۹۲)، یحیی زاده و همکاران (۱۳۹۳) پرنسین و قنبری (۱۳۹۷) انوری رستمی و همکاران (۱۳۹۲)، قابضی و همکاران (۱۳۹۳)، همتی و همکاران (۱۳۸۹)، نیز حاکی از وجود رابطه مثبت و معنادار میان سرمایه ساختاری و عملکرد مالی شرکت‌ها می‌باشد و از سوی دیگر نتایج این پژوهش با پژوهش‌های محمد پور (۱۳۹۶)؛ در یک راستا نمی‌باشد. علت این تناقض می‌تواند در نمونه‌گیری متفاوت، جامعه متفاوت و دوره زمانی متفاوت باشد. با توجه به فرضیه فرعی سوم فرا تحلیل حاکی از وجود رابطه مثبت و معنادار میان سرمایه فیزیکی و عملکرد مالی شرکت‌ها می‌باشد؛ سرمایه فیزیکی را می‌توان به عنوان واسطه در فرایند سرمایه فکری، در نظر گرفت که قادر به تبدیل سرمایه فکری به ارزش بازار می‌باشد و در نتیجه عملکرد کسب و کار سازمان را افزایش می‌دهد؛ بنابراین، رشد سرمایه رابطه‌ای (فیزیکی) به افزایش بازده دارایی‌های شرکت منتهی می‌شود؛ نتایج پژوهش‌های ابوالفتحی و طالب نیا (۱۳۹۶)، صالحی و همکاران (۱۳۹۲)، یحیی زاده و همکاران (۱۳۹۳)، قابضی و همکاران (۱۳۹۳)، همتی و همکاران (۱۳۸۹) نیز حاکی از وجود رابطه مثبت و معنادار میان سرمایه فیزیکی و عملکرد مالی شرکت‌ها می‌باشد؛ و از سوی دیگر نتایج این پژوهش با پژوهش‌های محمد پور (۱۳۹۶)؛ محمود زاده و عفتی بارانی (۱۳۹۶)؛ همتی و همکاران (۱۳۹۶) در یک راستا نمی‌باشد. علت این تناقض می‌تواند در نمونه‌گیری متفاوت، جامعه متفاوت و دوره زمانی متفاوت باشد.

یکی از کاربردهای پژوهش حاضر اطلاع‌یابی "سازمان بورس و نهادهای قانون‌گذار ذی ربط" در مورد نحوه و چگونگی روابط بین سرمایه فکری و عملکرد مالی شرکت‌ها می‌باشد؛ لذا پیشنهادهای پژوهشی اینگونه مطرح می‌گردد که از آن جایی که امکان دارد مدیران و سرمایه‌گذاران زیادی با سرمایه فکری و تأثیر آن بر عملکرد مالی شرکت آشنا نباشند، پیشنهاد می‌شود که سازمان بورس اوراق بهادار تهران در این زمینه سمینارها و کلاس‌های آموزشی برگزار کند. همچنین به کارگزاران بورس اوراق بهادار نیز پیشنهاد می‌شود که هنگام ارائه خدمات مشاوره‌ای به سهامداران و سرمایه‌گذاران در مورد میزان برخورداری شرکت از سرمایه فکری و تأثیر آن در جهت کسب مزیت رقابتی پایدار و افزایش سود مطالبی بیان دارند. با توجه به این نتایج می‌توان نظر محققان؛ سرمایه‌گذاران و مدیران مالی را به توجه بیشتر منابع درون‌سازمانی و توانمندی‌های سازمان در روابط با مشتریان و سطوح برخورداری از دانش و ساختار سازمانی در جهت کسب بازده بیشتر جلب نموده و به سرمایه‌گذاران و مدیران مالی که به دنبال سرمایه‌گذاری در بورس اوراق بهادار هستند، این مدل را پیشنهاد کرد. به علاوه به سرمایه‌گذاران توصیه می‌گردد قبل از سرمایه‌گذاری در سهام یک شرکت، با استفاده از مدل برازش شده در این پژوهش، تأثیرات سرمایه فکری را بر نسبت‌های مالی شرکت‌ها نظیر بازده دارایی

ها تشخیص داده و نتایج را در تصمیم گیری های خود لحاظ نمایند. به علاوه به کارگزاران و مشاوران مالی فعال در بورس اوراق بهادار توصیه می شود، علاوه بر متغیرهای اقتصادی و حسابداری تاثیرگذار بر عملکرد مالی، به شاخص های سرمایه فکری نیز توجه نمایند. همچنین به مدیران شرکتها و نیز سازمان حسابرسی پیشنهاد می شود با توجه به این که ارزش محاسبه شده برای داراییهای نامشهود دقیق نیست و بیشتر روشهای اندازه گیری به دلیل اینکه به کارگیری آنها مشکل است و اطلاعات و شاخصهای زیادی را لازم دارند و این شاخصها نیز به طور کامل تشریح نشده اند، پیاده سازی آنها در عمل با مشکلاتی روبرو خواهد بود؛ یک شاخص مناسب برای اندازه گیری سرمایه فکری شرکتها در نظر بگیرند و شرکتها را ملزم به رعایت استانداردهای مرتبط با آن بنمایند. به محققان پیشنهاد می گردد در پژوهش های آتی به بررسی مباحث زیر بپردازند:

- فرا تحلیل فاکتورهای سرمایه فکری و عملکرد اقتصادی نظیر ارزش افزوده اقتصادی.
- فرا ترکیب سرمایه فکری و عملکرد مالی.
- به دلیل نقش تحولات محیط اقتصادی، تجاری و فعالیت شرکتها در صنایع مختلف که در پژوهش حاضر بر آنها تمرکز نشده است، به پژوهشگران پیشنهاد می شود با در نظر گرفتن شرایط مختلف سازمانی، محیط رقابتی و وضعیت اقتصادی پژوهش های تکمیلی و منسجم را انجام دهند.
- ارائه یک مدل بهینه برای سنجش سرمایه فکری با استفاده از رویکرد مدلسازی ساختاری تفسیری
- فرا تحلیل نقش تعدیلی شرایط کلان اقتصادی بر سرمایه فکری و عملکرد مالی.

منابع

۱. ابوالفتحی، حسن؛ طالب نیا، قدرت اله (۱۳۹۶) "مطالعه رابطه بین سرمایه فکری و عملکرد مالی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران (لیزینگ و بانک ها)" پژوهشنامه اقتصاد و کسب و کار، ۸(۱۵)، صص ۷۵-۸۷. [10.22059/JFR.2014.51847](https://doi.org/10.22059/JFR.2014.51847)
۲. انواری رستمی، علی اصغر؛ احمدیان، وحید؛ میرزاده، سیداصغر (۱۳۹۲) "سرمایه فکری، ثروت سهامداران و عملکرد مالی شرکت های بورس اوراق بهادار تهران" پژوهش های حسابداری مالی و حسابرسی، ۲۰(۲۰)، صص ۱۱۶-۱۱۶. [20.1001.1.23830379.1392.5.20.4.5](https://doi.org/10.1001.1.23830379.1392.5.20.4.5)
۳. پرنیدن، کاوه؛ قبری، مهرداد، (۱۳۹۷) "بررسی ارتباط بین سرمایه فکری با ارزش بازار و عملکرد مالی شرکت های دولتی خصوصی شده پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران" پژوهش حسابداری، ۴۱(۶۸)، صص ۶۸-۶۸. [20.1001.1.22519092.1392.18.3.5.6](https://doi.org/10.1001.1.22519092.1392.18.3.5.6)
۴. پورچاری، مهدی؛ نسل موسوی، حسن سیدحسین (۱۳۹۸) "بررسی رابطه ی بین سرمایه فکری و عملکرد مالی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران" دومین کنفرانس ملی تحقیقات بنیادین در مدیریت و حسابداری، تهران. [FAMA02_148](https://doi.org/10.22059/JFR.2014.51847)
۵. حاجی کریمی، عباسعلی؛ مومدیان، بهزاد (۱۳۹۲) "بررسی تأثیر سرمایه فکری بر روی عملکرد شرکتها" پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی.
۶. خداوردویی، عبدالله؛ وفایی منش، فیروز؛ خوشکار، فرزین (۱۳۹۸) "بررسی تاثیر سرمایه فکری بر عملکرد سازمانی کارکنان بیمارستان گلپایگانی شهر قم" فصلنامه چشم انداز حسابداری و مدیریت، ۴۱(۳۱)، صص ۳۱-۱۶. [10.22080/JEM.2017.11884.2361](https://doi.org/10.22080/JEM.2017.11884.2361)

۷. زردشتیان، شیرین؛ کریمی، علی (۱۳۹۸) "ارایه مدل اثر سرمایه اجتماعی و سرمایه فکری بر عملکرد سازمانی (مطالعه موردی: ادارات ورزش و جوانان استان کرمانشاه)" دوفصلنامه پژوهش در مدیریت ورزشی و رفتار حرکتی، ۱۷(۳۳)، صص ۹۷-۸۷.
۸. ستایش، محمدحسین؛ کاظم نژاد، مصطفی (۱۳۸۸) "بررسی تاثیر سرمایه فکری بر عملکرد شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران" شماره ۱ (۵۷/۳)، صص ۶۹-۱۰.22034/IAAR.2009.105174.۹۴
۹. سینایی، حسنعلی؛ حاجی پور، بهمن؛ طاهری، خدیجه (۱۳۹۰) "بررسی ارتباط بین سرمایه فکری و عملکرد شرکت" ۱۵(۵)، صص ۶۸-۸۹.
۱۰. صالحی، مهدی؛ عنایتی، غلامرضا؛ جوادی، پریسا (۱۳۹۲) "بررسی رابطه بین سرمایه فکری و ارزش افزوده اقتصادی با عملکرد مالی شرکتهای دارویی پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار" فصلنامه حسابداری سلامت، ۲ (۴)، صص ۵۱-10.22055/jqe.2018.24949.1823.۷۶
۱۱. طالب نیا، قدرت اله؛ خان حسینی، داود؛ معزز، الهه؛ نیکو نسبتی، محمد (۱۳۹۱) "بررسی تاثیر سرمایه فکری بر ارزش بازار و عملکرد مالی شرکت های صنعت سیمان پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران" پژوهش های تجربی حسابداری، ۲(۳)، صص ۵۱-۶۶. JR_JEMRA-2-1_004
۱۲. غفوری، ابراهیم؛ انوری، علی (۱۳۹۹) "بررسی ارتباط بین سرمایه فکری با عملکرد مالی بر اساس نقش میانجی اشتراک دانش" رویکردهای پژوهشی نوین در مدیریت و حسابداری، شماره ۲۸، صص ۳۰-۱۸.
۱۳. قابضی، روح الله؛ موسوی شیری، سید محمود؛ جلیلی، انوشیروانی، سودابه؛ حبیبی محب سراج، عبدالله (۱۳۹۴) "رابطه کارایی سرمایه فکری با عملکرد مالی در صنعت فرآورده های نفتی" مطالعات راهبردی در صنعت نفت و انرژی، ۶ (۲۴)، صص ۲۲۹-۲۰۳.
۱۴. کیامهر، علی؛ اصغر زاده، متانت (۱۳۹۶) "بررسی تاثیر سرمایه فکری بر عملکرد مالی شرکت های پذیرفته شده بورس اوراق بهادار تهران" اولین همایش حسابداری، مدیریت و اقتصاد با رویکرد پویایی اقتصاد ملی، ملایر.
۱۵. کیخا، حمیدرضا؛ توسلی، امین الله (۱۳۹۶) "بررسی رابطه بین سرمایه فکری و عملکرد مالی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران" دومین کنفرانس بین المللی مدیریت و حسابداری.
۱۶. لبافی، معصومه؛ دارابی، رویا (۱۳۹۷) "تاثیر اجزای سرمایه فکری و ضریب ارزش افزوده فکری در عملکرد مالی بانکها" فصلنامه پژوهشهای پولی-بانکی، صص ۶۲۴-۵۹۹.
۱۷. محمد پور، محمدی، (۱۳۹۶) "بررسی تاثیر سرمایه فکری ر عملکرد مالی شرکت های بیمه در ایران" فصلنامه علمی تخصصی مدیریت، حسابداری و اقتصاد، ۱(۱)، صص ۵۰-۴۰.
۱۸. محمودزاده، محمود؛ عفتی باران، فرشید. (۱۳۹۶) "تاثیر سرمایه فکری بر عملکرد مالی در بانک های ایران" مدل سازی ریسک و مهندسی مالی، ۲(۱)، صص ۶۰-۷۹.
۱۹. محمودی، رضا؛ مومنی، علیرضا (۱۳۹۴) "بررسی تاثیر ارزش افزوده سرمایه فکری بر عملکرد مالی بانک ها و شرکتهای سرمایه گذاری پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران" سومین کنفرانس بین المللی مدیریت، اقتصاد و حسابداری، تبریز. NDMCONF03_102

۲۰. همتی، حسن؛ معین الدین، محمود؛ مظفری شمسی مریم (۱۳۸۹) "بررسی ارتباط بین سرمایه فکری و ارزش بازار و عملکرد مالی شرکت های غیر مالی" (۲)۹، صص ۴۸-۲۳.
۲۱. یحیی زاده فر، محمود؛ آقاجانی، حسنعلی؛ یحیی تبار، فاطمه. (۱۳۹۳) "بررسی رابطه بین سرمایه فکری و عملکرد مالی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران" تحقیقات مالی، (۱)۱۶، صص ۱۸۱-۱۹۹.
10.22034/IAAR.2009.105174
22. Chib.S (2012) Quality of Work Life and Organizational Performance Paramentersat Workplase. SEGi Review, 5 (2), PP. 36-47.
23. E Akkas, M Asutay (2022). Intellectual capital disclosure and financial performance nexus in Islamic and conventional banks in the GCC countries. International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management..., 2022 - emerald.com
24. E Neves, C Proença (2021). Intellectual capital and financial performance: evidence from Portuguese banks. of Learning and Intellectual Capital, 2021 - inderscienceonline.com Int. J. Learning and Intellectual Capital, Vol. 18, No. 1,
25. F Sardo, Z Serrasqueiro, H Alves (2018). On the relationship between intellectual capital and financial performance: A panel data analysis on SME hotels. Journal of Hospitality Management Volume 75, Pp 67-74.
26. F Weqar, SMI Haque (2022). The influence of intellectual capital on Indian firms' financial performance. Int. J. International Journal of Learning and Intellectual Capital 19(2):169-188.
27. JAFLO Vale, VCFT Vale (2022). Intellectual capital efficiency and financial performance in the hotel sector. International Journal of Learning and Intellectual Capital, Vol. 19, No. 1.
28. JPG Castro, DFD Ramirez, JM Escobar (2021). The relationship between intellectual capital and financial performance in Colombian listed banking entities. Asia Pacific Management Review, 2021 – Elsevier Asia Pacific Management Review Volume 26, Issue 4, pp 237-247.
29. Khalique, T Ramayah, MTA Shah (2019). Intellectual capital and financial performance of banks in Sialkot Pakistan. Journal of management ..., 2019 - geistscience.com Journal of Management Sciences Vol. 6(1): 50-61, 2019.
30. N Soewarno, B Tjahjadi (2020). Measures that matter: an empirical investigation of intellectual capital and financial performance of banking firms in Indonesia. Journal of Intellectual Capital, 2020 - emerald.com Journal of Intellectual Capital Vol. 21 No. 6, pp. 1085-1106.
31. P Shaneeb, M Sumathy (2021). Impact of Intellectual Capital on Financial Performance in Indian Textile Industries. Academy of Accounting and Financial ..., 2021 - researchgate.net Academy of Accounting and Financial Studies Journal Volume 25, Issue 3.